

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА,
доктора мистецтвознавства, професора
РОГОТЧЕНКА ОЛЕКСІЯ ОЛЕКСІЙОВИЧА
на дисертацію **ХУДЯКОВОЇ АНАСТАСІЇ ГЕННАДІЇВНИ** на тему:
**«УКРАЇНСЬКИЙ СТІНОПИС ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ. :
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ»,**
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
Спеціальність 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація
Галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Ступінь актуальності теми дослідження. Актуальність даного дисертаційного дослідження не викликає будь-яких сумнівів. Безумовно, назріла необхідність у здійсненні наукової розвідки, присвяченої українському стінопису ХХ – поч. ХХІ ст., а саме розвитку в ньому національної моделі, формування якої відбувалось у контексті розгортання і затухання національно-визвольної боротьби українського народу за свою свободу і незалежність. Проблематика цієї наукової розвідки актуалізується і з огляду на події сьогодення, коли український народ протистоїть російській агресії, а мистецтво мурал-арту, що спирається на новітні технології, прийшло в Україну. Історико-культурна цінність нашого стінопису на різних етапах його розвитку впродовж ХХ – початку ХХІ ст. виходить за межі нашої національної спадщини, що і доводить авторка даного дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Тема дисертаційного дослідження здобувачки, яке виконане на кафедрі теорії і історії мистецтв Харківської державної академії дизайну і мистецтв, узгоджена у рамках наукових досліджень цієї кафедри і кафедри монументального живопису

ХДАДМ по підготовці кадрів вищої кваліфікації та в межах держбюджетної теми «Сучасні проблеми українського мистецтвознавства в контексті європейських студій» (державний реєстраційний номер 0117U001521) і згідно з планом наукової роботи кафедри теорії і історії мистецтв над темою «Історико-теоретичні аспекти українського мистецтвознавства доби постмодернізму: універсальне й специфічне (протокол № 12 від 22.02.2022).

Достовірність і новизна отриманих результатів. Підтверджую, що текст даної дисертації та публікацій за її темою, а також в цілому дана наукова розвідка є новим науковим дослідженням ще недостатньо вивченої історії розвитку українського стилю впродовж ХХ – поч. ХХІ ст. З впевненістю констатую, що наукова новизна даної дисертації обумовлена комплексним підходом до вивчення українського стилю ХХ – поч. ХХІ ст. та обґрунтованим визначенням чинників, що вплинули на особливості розвитку національної моделі нашого стилю в досліджуваних часових межах. В результаті мета та завдання даного дослідження вповні успішно виконані, чому посприяла доцільна методологія, а наукове завдання розв'язане.

Практичне значення результатів дослідження. Отримані результати мають важливе теоретичне і практичне значення збагачуючи українське мистецтвознавство ХХ – поч. ХХІ ст. новими матеріалами про розвиток українського стилю досліджуваного періоду та формування особливостей національної моделі. Практичне значення даного дисертаційного дослідження також вбачаємо у можливості використання його положень і висновків в узагальнюючих працях з історії українського мистецтва, при підготовці наукових монографій, підручників, навчальних посібників, методичних розробок, для формування навчально-професійних програм.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертація А. Худякової є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Дана дисертаційна праця є результатом

самостійних досліджень здобувачки і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідні джерела.

Структура дисертації досить чітка та співвіднесена з проблемами, порушеними в дослідженні. Стиль написання тексту характеризує логіка і достатня чіткість висловлювань, використання відповідного темі фахового термінологічного апарату. Дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до них і узагальнюючих висновків, списку використаних джерел, що налічує 209 позицій, та п'яти додатків. Обсяг основного тексту становить 139 с. Загальний обсяг дисертації – 348 с.

У **вступі** авторка дотримується всіх необхідних вимог: розглядається стан наукової розробки теми, визначені джерела та методологічна основа дослідження.

У **першому розділі** дисертантка розглядає стан наукової розробки проблеми, визначає джерела та методологічну основу дослідження.

Другий розділ дисертаційної розвідки присвячено аналізу першого етапу українського стінопису ХХ ст. на тлі національно-визвольної боротьби українського народу за свою свободу і незалежність від російської імперії, що закінчився фізичним знищенням цвіту української творчої інтелігенції, зокрема школи «українського монументалізму» Михайла Бойчука. Також авторка вперше аналізує термінологічний апарат стінопису в Україні і світі, доводячи, що поняття «монументальне мистецтво», «монументалізм», «формалізм», «український буржуазний націоналізм» зумовлені радянською ідеологією і в словниковій термінології демократичного світу не вживаються. Важливим, на наш погляд, є введення авторкою терміну «національна модель».

У **третьому розділі** дисертації достатньо обґрунтовано розглядається період, що наступив після сталінських репресій в Україні, відновлення пріоритету станкових форм та нав'язування соцреалізму і введення цензури в мистецтві. Важливим, на нашу думку, є те, що дисертантка зупинилась на

проблемі переслідування тоталітарною радянською владою сакрального мистецтва та доводить, що його розвиток продовжувався на Заході України, поки радянської влади там не було встановлено, та в українській діаспорі у вільному світі. І також вперше дисертантка, хоча надто рідко користується словом «вперше», цілеспрямовано розглянула відновлення національної ідеї в мистецтві українських нонконформістів у 1960-х роках і здобутки українських майстрів в мистецтві мозаїки, простеживши при цьому техніко-технологічну еволюцію. Дуже важливо і те, що дослідниця підіймає питання збереження цієї частини нашої культурної спадщини.

Четвертий розділ дисертації присвячено сучасному періоду розвитку нашого стінопису, коли на зміну фресці чи мозаїці прийшли мурали, український народ піднявся на боротьбу з російським агресором після його широкомасштабного вторгнення в нашу суверенну державу 24 лютого 2022 року. Особливо важливо, що дисертантка не лише показала розвиток муралістського руху в Україні і світі, а й продемонструвала широку підтримку нас іноземними майстрами, а також зосередження уваги дослідниці на муралах на антивоєнну тематику. Так само особливо важливим є і те, що авторка звертається до сучасних технологій, зокрема доповненої реальності, до цифрової трансформації мистецтва, розкриває відмінність віртуальної від доповненої реальності. Дуже важливим є і те, що дисертантка вводить до наукового обігу серед інших і низку власних муралів на антивоєнну тематику в якості впровадження результатів даного дослідження

Оприлюднення результатів наукової роботи. Основні положення наукових результатів дисертації висвітлено у трьох наукових публікаціях здобувачки, розміщених у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, а також у публікації в іноземному науковому періодичному виданні Web of Science, 11 — у збірках матеріалів і тез наукових фахових конференцій.

Таким чином, наукові результати, викладені в даній дисертації, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та відповідають вимогам п. 8—

9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 14.

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту дисертації.

1. Розглядаючи сакральний стінопис в українському мистецтві ХХ – початку ХХІ ст., авторка приділила недостатньо уваги майстрам храмового живопису серед представників української діаспори, пропустивши таких видатних діячів, як Михайло Дмитренко та Мирон Левицький. Це ж саме стосується і сучасних українських сакральних пам'яток. Так, дослідниця чомусь обійшла церкву Преображення Господнього на житловому масиві Теремки в Києві (художник Юрій Левченко), де в інтер'єрі використано мозаїку.
2. Дисертантка, абсолютно справедливо підіймаючи питання про необхідність заходів з боку держави щодо збереження пам'яток української мозаїки другої половини ХХ ст., разом з тим не робить спроби конкретизувати, якими саме мають бути ці заходи і з боку місцевих органів.
3. В тексті дисертаційного дослідження помітна непропорційна увага до окремих розділів: зокрема 4-й розділ більш ніж вдвічі більший за 2-й.
4. В тексті дисертації зустрічаються огріхи технічного характеру. Так, на с. 119 – 120 відступ між абзацами не відповідає встановленим нормам. На с. 27 в кінці першого абзацу чомусь опинилось зайве посилання з мережі інтернет, якого не повинно було бути, а саме: <https://paperzz.com/doc/8264774/balancingpast-and-present--reevaluating-community-murals> Часом авторка по-різному пише слово «проект». Так, на с. 107 вона пише «проект».

5. Так як мистецтво стінопису є тією мистецькою галуззю, що безпосередньо звернена до масового глядача і в цьому її особливе значення в художній культурі, то хотілось би побажати авторці даного дисертаційного дослідження допрацювати роботу з урахуванням висловлених зауважень і видати як монографію.

Оприлюднення результатів наукової роботи. Наукові результати дисертації висвітлено у чотирьох наукових публікаціях здобувачки, три з яких розміщені у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, а одна з них вийшла в іноземному науковому періодичному виданні Web of Science. Результати дослідження апробовані на 11 фахових всеукраїнських та міжнародних конференціях з публікацією тез.

Отже,, наукові результати, викладені в даній дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та відповідають вимогам п. 8–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 14.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. В цілому висловлені зауваження не є принциповими. Вважаю, що дисертаційне дослідження здобувачки ступеня доктора філософії . ХУДЯКОВОЇ А. Г. на тему «Український стінопис ХХ – поч. ХХІ ст. : особливості розвитку національної моделі» виконана на досить високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням. Дана дисертаційна робота за актуальністю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів, обґрунтованістю висновків повністю узгоджується з науковим профілем спеціальності 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої

освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненням від 19.05.2023 № 502), і Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022). Здобувачка ХУДЯКОВА Анастасія Геннадіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства,
професор, член-кор. НАМУ,
головний науковий співробітник
відділу теорії та історії культури
Інституту проблем сучасного мистецтва
Національної академії

мистецтв України / _____ / Олексій РОГОТЧЕНКО